

EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2014 02 03
COM(2014) 38 final

ANNEX 14

PRIEDAS

„LATVIJOS RESPUBLIKA“

pridedamas prie

ES kovos su korupcija ataskaitos

LATVIJA

1. IŽANGA. PAGRINDINIAI ASPEKTAI IR APLINKYBĒS

Kovos su korupcija sistema

Strateginis požiūris. Bendra kovos su korupcija politikos sistema nustatyta korupcijos prevencijos ir kovos su ja 2009–2013 m. gairėse¹. Politikos veiksmai detalios išdėstyti korupcijos prevencijos ir kovos su ja 2009–2013 m. programoje, kurioje pateikta 70 užduočių įvairioms institucijoms. Vyriausybė priėmė abu dokumentus. Programoje nustatyta siekti rezultatų, joje pateikiami konkretūs terminai, rodikliai ir prievolės; joje nėra išsamios biudžeto sąmatos. Programos įgyvendinimą koordinuoja Kovos su korupcija ir korupcijos prevencijos biuras (toliau – KNAB). KNAB nustatė, kad korupcijos rizika ypač susijusi su viešaisiais pirkimais ir viešosiomis paslaugomis, savivaldybių ir valstybės įmonėmis.² 2013 m. vasario mėn. Vyriausybė patvirtino bendrąjį žmogiškųjų išteklių centrinėje administracijoje planą, kuriuo remiantis numatyta plačiau naudoti atvirus konkursus ir bendrąją drausminės atsakomybės sistemą. Iki 2015 m. numatyta parengti bendrąjį etikos kodeksą³.

Teisinė sistema. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (toliau – GRECO) nuomone, Latvijos baudžiamojo įstatymo nuostatos dėl kyšininkavimo yra dažnai keičiamos, ir tai yra pakankamas pagrindas kriminalizuoti korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas⁴. Latvija iš dalies įgyvendino GRECO rekomendaciją aiškiau apibrėžti nuostatas, kuriomis baudžiamajame įstatyme reglamentuojamas siūlymas duoti nepagrįstą atlygį arba jo prašymas, taip pat neprašomas tokio atlygio gavimas. GRECO rekomendacijos kriminalizuoti aktyvų kyšininkavimą mėginant papirkti valstybės ir savivaldybės tarnautojus ir netiesioginę aktyviąją prekybą poveikiu taip pat kol kas įgyvendintos iš dalies⁵. Atsižvelgdama į šias ir kitas rekomendacijas, 2012 m. gruodžio mėn. ir 2013 m. kovo mėn. Latvija iš dalies pakeitė baudžiamąjį kodeksą. 2013 m. rugpjūčio mėn. Vyriausybė pateikė Valstybės tarnybos įstatymo pakeitimus, kuriais siūloma vykdyti centralizuotą administracinių tarnybų vadovų atranką: valstybės kanclerio tarnyba turėtų parengti atrankos tvarkos ir kriterijų projektą, paskelbti konkursus ir įvertinti kandidatų kompetenciją⁶. Siūlomomis taisyklėmis siekiama riboti tokius postus užimančių asmenų politinę įtaką ir asmeninius ryšius.

Institucinė sistema. 2008 m. Latvija sumažino su korupcija kovojančių ir korupcijos prevenciją vykdančių institucijų biudžetą. Pagrindinį vaidmenį ir toliau atlieka Kovos su korupcija ir korupcijos prevencijos biuras (KNAB). Nepaisant neseniai biurą ištikusios vidinės krizės, KNAB tyrimų, sulaukusių didelio atgarsio, skaičius yra rekordinis. 2013–2015 m. KNAB strategijos projekte daugiausia dėmesio skirta už didelės lėšas ir turtą atsakingoms institucijoms, sveikatos priežiūrai, teisingumui, teisėsaugai ir politinių partijų finansavimui⁷. KNAB bendradarbiauja su finansų policija, valstybės sienos apsaugos tarnyba ir kitoms institucijomis. Valstybės policijos tarnybos Vidaus saugumo biuras (toliau – VSB) tiria policijos pareigūnų nusikalstamas veikas ir nagrinėja piliečių skundus, įskaitant skundus dėl korupcijos. Jis turi tapti atskira įstaiga, pavaldžia

1 2009–2013 m. korupcijos prevencijos ir kovos su ja gairės (informacinė dalis):

http://www.knab.lv/uploads/eng/guidelines_for_corruptionprevention_combating_2009_2013.pdf.

2 KNAB 2011 m. *Publiskais pārskats*. Rīga, p. 5. http://www.knab.lv/uploads/free/parskati/knab_publicais_parskats_2011.pdf.

3 *Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības koncepcija (informatīvā daļa)*. Patvirtinta vasario 5 d. Pateikta adresu <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40265608>.

4 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3%282008%291_Latvia_One_EN.pdf.

5 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282012%2913_Second%20Latvia_EN.pdf.

6 *Grozījumi Valsts civildienesta likumā*. VSS-358, TA-1775. 2013 m. rugpjūčio 6 d. patvirtinta Ministru kabineto. *Likumprojekta „Grozījumi Valsts civildienesta likumā“ sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)*.

<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?dateFrom=2012-10-07&dateTo=2013-10-07&text=civildienesta&org=0&area=0&type=0>

7 KNAB (2012 m.). *KNAB izstrādājis darbības stratēģijas projektu turpmākajiem trim gadiem*. <http://www.knab.lv/lv/knab/press/article.php?id=391584>.

Vidaus reikalų ministerijai⁸. Centrinės valdžios ir savivaldybių turtą kontroliuojanti Valstybės audito tarnyba (toliau – VAT) teisiškai ir praktiškai yra iš esmės nepriklausoma. 2011 m. VAT septynių valstybės institucijų metinėse ataskaitose nustatė didelių trūkumų. Remiantis jos nustatytais faktais, 2006–2012 m. buvo iškeltos 23 administracinės bylos, iš kurių 15 nutraukta dėl senaties termino, ir 56 baudžiamosios bylos, kurių viena pasibaigė apkaltinamuoju nuosprendžiu ir bauda⁹. Nors baudžiamosios bylos paprastai nagrinėjamos greičiau nei civilinės ar administracinės, sudėtingų baudžiamųjų bylų vilkinimas trukdo veiksmingai kovoti su korupcija, todėl galutinis nuosprendis paskelbtas tik keliose aukšto lygio korupcijos bylose¹⁰. Padarius korupcinio pobūdžio nusikalstamą veiką, apkaltinamieji nuosprendžiai paprastai priimami dėl žemo ar vidutinio rango pareigūnų ir nedidelių sumų¹¹.

Apklausos

Nuomonių tyrimai. Remiantis 2013 m. specialia „Eurobarometro“ apklausa, 83 proc. respondentų mano, kad korupcija Latvijoje yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 76 proc.), 67 proc. (daugiausia ES) teigia, kad norint kažką gauti iš valstybės valdymo institucijos įprasta duoti dovanų. Maždaug 20 proc. respondentų mano, kad korupcija turi įtakos jų kasdieniam gyvenimui (ES vidurkis – 26 proc.). 81 proc. pritaria, kad kyšininkavimas ir naudojimasis ryšiais dažnai yra lengviausias būdas gauti viešąsias paslaugas (ES vidurkis – 73 proc.)¹².

Korupcijos patirtis. Per 2013 m. atliktą specialią „Eurobarometro“ apklausą maždaug 6 proc. Latvijos respondentų teigė, kad per paskutinius 12 mėnesių jų buvo prašoma duoti kyšį arba kyšio buvo tikimasi (ES vidurkis – 4 proc.), o 25 proc. tvirtino, kad jie asmeniškai pažįsta asmenis, kurie ima arba ėmė kyšius (ES vidurkis – 12 proc.).

Verslo tyrimai. Remiantis 2013 m. „Eurobarometro“ verslo tyrimu, 20 proc. bendrovių mano, kad korupcija verslui Latvijoje kelia problemų (ES vidurkis – 43 proc.), o 37 proc. mano, kad dėl jos per pastaruosius trejus metus jiems nepavyko laimėti viešojo konkurso (ES vidurkis – 32 proc.). Maždaug 79 proc. mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 75 proc.)¹³.

Kontekstas

Privatusis sektorius. Latvija iš dalies perkėlė į nacionalinę teisę Pamatinio sprendimo 2003/568/TVR nuostatas dėl juridinių asmenų atsakomybės. Pateikus ataskaitą apie jų perkėlimą į nacionalinę teisę 2011 m., Komisija nustatė, kad, kalbant apie aktyviąją korupciją, Latvija neįtraukė nuostatos dėl pažado duoti kyšį, be to, nustatė, kad nusikalstama veika padaroma tik tais atvejais, kai pasiūlymas ar pažadas yra priimami. Remiantis antrąja įgyvendinimo ataskaita, nuostata dėl pasiūlymo priėmimo, kalbant apie pasyviąją korupciją, į Latvijos teisės aktus nebuvo įtraukta¹⁴. Kai kurios iš šių problemų išspręstos naujausiais pakeitimais. 2012 m. šešėlinė

8 Ministru Kabinets (2013). *Koncepcija par Valsts policijas Iekšējās drošības biroja pārveidošanas par iekšlietu ministra pārraudzībā esošu institūciju risinājumiem (informatīvā daļa)*. Patvirtinta 2013 m. liepos 30 d. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40273130&mode=mk&date=2013-07-30>.

9 2012 m. VAT metinė ataskaita, p. 16 ir 17. http://www.lrvk.gov.lv/upload/VK_Publikaisgadaparskats_23Jan2013.pdf.

10 Žr. skyrių apie atskaitomybę ir išrinktųjų pareigūnų sąžiningumą.

11 2004–2011 m. Latvijos valstybės tarnyboje padarytų nusikalstamų veikų teismo statistika. Viešosios politikos centras PROVIDUS. <http://corruption-c.wikidot.com/statistics-on-trials-of-corruption-cases>.

12 2013 m. speciali „Eurobarometro“ apklausa Nr. 397.

13 2013 m. greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 374.

14 COM(2011) 309 final, 2011 m. birželio 6 d. antroji Pamatinio sprendimo įgyvendinimo ataskaita 2003/568/TVA http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/report_corruption_private_sector_en.pdf.

ekonomika prilygo 26,1 proc. BVP¹⁵. Pagal 2013 m. pasaulinį konkurencingumo indeksą tarp 148 šalių Latvija yra 52 vietoje¹⁶.

Interesų konfliktai ir turto deklaravimas. Išėję iš valstybės tarnybos, pareigūnai dvejus metus negali dirbti atlygintinai įmonėje, jei dirbdami valstybės tarnyboje buvo priėmę sprendimų dėl jos viešųjų pirkimų, buvo nusprendę skirti jai lėšų arba ją prižiūrėjo¹⁷. Tarnaudami ir dvejus metus po išėjimo iš tarnybos Parlamento nariai, ministrai ir kiti aukšto rango pareigūnai negali turėti viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių arba valstybės lėšų gavusių įmonių akcijų, nebent lėšos išmokėtos po atviro konkurso. Panašios taisyklės taikomos vyresniesiems agentūrų ir vietos valdžios pareigūnams¹⁸. GRECO pažymėjo, kad valstybės pareigūnams taikomos nuostatos dėl interesų konfliktų yra išsamios, tačiau sudėtingos ir nelanksios¹⁹. Teisės aktuose nustatyta, kokia valstybės tarnautojų veikla yra nesuderinama, taip pat kiti apribojimai, tačiau pirmenybė teikiama formaliam reikalavimų laikymuisi, o ne konkrečių aplinkybių įvertinimui. Koreguojamosios priemonės, taikomos sprendžiant interesų konfliktus, atsižvelgiant į aiškius įvairių profesijų poreikius, pareigūnus skatintų suprasti ir perimti atitinkamas taisykles, taip pat imtis didesnės iniciatyvos²⁰. 2011 m. gruodžio mėn. Parlamentas priėmė Įstatymą dėl fizinių asmenų turto deklaravimo ir nedeklaruotų pajamų. Jis įpareigojo gyventojus (ne tik valstybės pareigūnus), kurių turto vertė viršijo tam tikras ribas, 2012 m. pateikti vienkartinę turto deklaraciją²¹. Įstatymu siekta palengvinti auditą, apribojant įtariamųjų galimybes paaiškinti turto kilmę nurodant pasenusią informaciją, kurios neįmanoma patikrinti. Tačiau už deklaracijos nepateikimą arba neteisingų duomenų pateikimą numatyta gana lengva administracinė sankcija²².

Politinių partijų finansavimas. Politinių partijų ir rinkimų kampanijų finansavimas yra santykinai skaidrus. Po GRECO rekomendacijų Latvija sugriežtino nuostatas dėl fizinių asmenų atsakomybės už pažeidimus, susijusius su politinės veiklos finansavimu, ir pailgino administracinių pažeidimų senaties terminą²³. Latvija riboja individualias aukas partijoms (aukoti leidžiama tik fiziniams asmenims) ir sumą, kurią partija gali skirti rinkimų kampanijai. Įstatyme taip pat numatyta, kad visos aukos turi būti deklaruotos nedelsiant, taip pat ir partijos išlaidos²⁴. Tačiau yra rizikos, kad partijos už paslėptą reklamą gali susimokėti neregistruotomis lėšomis²⁵. Vis dar įmanoma neoficialiai sumokėti už palankią nuomonę (paslėptą reklamą) tam tikrose žiniasklaidos priemonėse²⁶. Didelės asmenų, kurių pajamos nedidelės, aukos politinėms partijoms kelia įtarimų dėl tarpininkavimo, ir jei tai daroma stambiu mastu, tokia veikla yra nusikalstama²⁷. 2012 m. lapkritį Parlamentas priėmė naują priešrinkiminės kampanijos įstatymą ir iš dalies pakeitė

15 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/07_shadow_economy.pdf.

16 http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.

17 Įstatymas dėl pareigas atliekančių valstybės tarnautojų interesų konfliktų prevencijos. 10 skirsnio 7 dalis.

18 Įstatymas dėl pareigas atliekančių valstybės tarnautojų interesų konfliktų prevencijos. 10 skirsnis.

19 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

20 Žr. *Informatīvais ziņojums „Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas 2009–2013 gadam īstenošana“* (Informācijas apie korupcijas prevencijas ir kovos su ja 2009–2013 m. veiksmu plano īgyvendinamā ataskaita). http://www.knab.lv/uploads/free/valsts_programma/zino-knap_2010.pdf.

21 *Fizisko personu mantiskā stāvokļa un nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likums* (Įstatymas dėl fizinių asmenų turto deklaravimo ir nedeklaruotų pajamų). Pateikta <http://www.likumi.lv/doc.php?id=241275>.

22 Bauda iki 360 EUR. *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss* (Latvijos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas), 165 skirsnis. http://www.likumi.lv/doc.php?id=89648#saist_4.

23 Vis dėlto, kaip nurodoma kitame skyriuje, GRECO rekomendacija dėl KNAB nepriklausomumo įgyvendinta tik iš dalies. GRECO. „Third Evaluation Round - Compliance Report on Latvia“. 2010 m. spalio, p. 11. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2010\)6_latvia_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2010)6_latvia_en.pdf).

24 Politinių organizacijų (partijų) finansavimo įstatymas.

25 KAZOKA, I. (2011). *Kas buru jāuzlabo Latvijas partiju finanšu un priekšvēlēšanu aģitācijas regulējumā?* Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, p. 9.

http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZiniojumsPartijuFinanses2011gatavs2.pdf

26 PROVIDUS. http://www.providus.lv/upload_file/Jaunumi/2010/ZiniojumsPartijuFinanses2011gatavs2.pdf

27 Krimināllikums. Priimta 1998 m. birželio 17 d., su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2012 m. gruodžio 13 d. 288.3 skirsnis <http://www.likumi.lv/doc.php?id=88966>

politinių organizacijų (partijų) finansavimo įstatymą, siekdamas perpus sumažinti išlaidų kampanijoms viršutinę ribą²⁸. Naujieji įstatymai – *prima facie* didelis žingsnis į priekį, stengiantis apriboti politinės korupcijos riziką, bet praktinis jų įgyvendinimas bus įmanomas tik sustiprinus kontrolę. 2013 m. birželį KNAB pirmą kartą pasinaudojo įgaliojimais nutraukti valstybės finansavimą politinei partijai. Partija 2011 m. rinkimų pajamų ir išlaidų deklaracijoje nenurodė 54 137 EUR vertės sandorių²⁹. Partijos nuomone, išlaidas patyrė iš partijos pasitraukę kandidatai.

Pranešimas apie pažeidimus. Darbo įstatymas draudžia persekioti darbuotojus, kurie naudojami teisėtomis teisėmis arba praneša valdžios institucijoms apie tariamus pažeidimus darbo vietoje³⁰. Šiame įstatyme konfidencialumo reikalavimų nenustatyta. Įstatymu dėl interesų konfliktų prevencijos numatyta informacijos apie valdžios tarnautoją ar darbuotoją, pranešusį apie kitos valstybės tarnautojo interesų konfliktą, konfidencialumo apsauga³¹. Tačiau apsauga netaikoma pranešusiems apie kyšininkavimą ar piktnaudžiavimą tarnyba. Įstatymu dėl paraiškų pateikimo draudžiama atskleisti informaciją apie paraiškos turinį ir pareiškėją, jeigu to prašo paraišką pateikęs asmuo³². Apskritai šios nuostatos vertintinos teigiamai, tačiau tai dar nėra išsami pranešėjų apsaugos sistema. „Eurobarometro“ apklausos duomenimis, 92 proc. respondentų teigia nepranešę apie patirtus arba pastebėtus korupcijos atvejus (ES vidurkis – 74 proc.).

Lobistinės veiklos skaidrumas. Latvija tiesiogiai nereglementuoja lobistinės veiklos, nors prie teisės aktų pridedamose pastabose pateikiama informacija apie rengtas konsultacijas³³. GRECO pasiūlė Latvijai pagerinti prieigą prie teisėkūros informacijos, ypač apie lobistinę veiklą³⁴. Įstatymo projektas svarstomas jau nuo 2012 m.³⁵. Aplinkosaugos ir regioninės plėtros ministerija bei kelios kitos agentūros, remdamosi vidaus etikos kodeksais, internete skelbia esminę informaciją apie ryšius su lobiais³⁶.

2. DALYKINĖS SRITYS

Kovos su korupcija institucijų nepriklausomumas ir veiksmingumas

Kovos su korupcija ir korupcijos prevencijos biuras (KNAB) veikia nuo 2003 m. ir per tą laiką įgijo gerą reputaciją. KNAB vykdo su prevencija, tyrimais ir švietimu susijusią veiklą, įskaitant partijų finansavimo kontrolę. Be to, KNAB atlieka ikiteisminio tyrimo funkcijas ir turi įprastas policijai galias bei prieigą prie bankų ir mokesčių duomenų bazių.

-
- 28 Likumprojekts trešajam lasījumam. Likumprojekts „Priekšvēlēšanu aģitācijas likums“ (Nr. 273/Lp11) <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/B9056E70F4F3DE64C2257ABE00528881?OpenDocument> Likumprojekts trešajam lasījumam. Likumprojekts „Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā“ (Nr. 222/Lp11). <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/D8683EBE18A74B15C2257ABE00523BC6?OpenDocument>.
- 29 KNAB (2013 m.). KNAB pieņēmis lēmumu par valsts budžeta finansējuma izmaksas pārtraukšanu Reformu partijai. <http://www.knab.lv/lv/knab/press/article.php?id=413202>.
- 30 Darba likums (Darbo įstatymas). Pateikta <http://www.hkumi.lv/doc.php?id=26019>. 9 skirsnio 1 dalis.
- 31 Įstatymas dėl pareigas atliekančių valstybės tarnautojų interesų konfliktų prevencijos. 20 skirsnio 7 dalis.
- 32 Iesniegumu likums (Istatymas dėl paraiškų pateikimo). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=164501>.
- 33 MK noteikumi Nr. 300 „Ministru kabineta kārtības rullis“ (Ministru kabineta darbo tvarkos taisyklės). 3 straipsnis. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=190612> MK instrukcija Nr. 19 „Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība“ (teisės projekto pirminio poveikio vertinimo tvarka). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=203061>. Saeimas kārtības rullis (Seimo darbo tvarkos taisyklės). 85 skirsnio 5 dalies 6 punktas. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.
- 34 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).
- 35 Ministru kabineta rīkojums Nr. 113 „Grozījumi Ministru kabineta 2011.gada 12.decembra rīkojumā Nr. 647 ‘Par koncepciju „Publiskās pieejamības nodrošināšana informācijai par lobētājiem”‘. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=255743>.
- 36 Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Par lobētāju sniedzamie dati. http://www.varam.gov.lv/lat/lidzd/informacija_par_lobijiem/.

Geroji praktika: aukų politinėms partijoms duomenų bazė, turinti paieškos funkciją

KNAB turi aukų politinėms partijoms duomenų bazę, turinčią paieškos funkciją, kurioje yra išsamūs naujausi duomenys apie aukas partijoms, kurias jos privalo deklaruoti per 15 dienų, įskaitant datą, vertę, kilmę ir gavėją. Panašiose duomenų bazėse pateikiama informacija apie narystės mokesčius, privalomas lėšų deklaracijas ir metines ataskaitas³⁷. Galimybė naudotis šia informacija padeda vykdyti korupcijos prevenciją ir nustatyti korupcijos atvejus.

Po to, kai 2008 m. buvo prieštaringai atleistas KNAB direktorius, situacija tapo nestabili ir tarp 2009 m. paskirto naujojo direktoriaus bei personalo įvyko konfliktas. Ėmus mažinti biudžetą ir atlyginimus iki 2010 m. pabaigos iš 142 KNAB darbuotojų kone 20 proc. išėjo iš darbo. Vis dėlto KNAB ir toliau tęsė kovą su korupcija ir 2010 m. suėmė valstybės elektros tinklų bendrovės vadovus, taip pat kurortinio miesto pajūryje merą. Keletas KNAB tyrimų susiję su ankstesniu Muitinės kriminalinės valdybos vadovu; po vieno iš jų buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis³⁸.

2011 m. lapkritį paskyrus naują KNAB direktorių, biuras įgijo didesnę visuomenės pasitikėjimą. Tačiau pasikartojantys vidaus konfliktai ir susiję prieštaringi visuomenės vertinimai kelia abejonių dėl ilgalaikio ir tvaraus KNAB nepriklausomumo. Nė vienas iš KNAB direktorių pareigose neišbuvo visos kadencijos. 2013 m. rugpjūtį KNAB direktorius paleido KNAB etikos komisiją po to, kai ši raštu informavo Ministrą Pirmininką apie tariamą direktoriaus ir jo pavaduotojo interesų konfliktą. KNAB direktorius taip pat iškėlė drausminę bylą dėl kitos savo pavaduotojos veiksmų po to, kai ši, laikinai eidama jam nesant direktoriaus pareigas, panaikino kai kuriuos direktoriaus sprendimus. Ji buvo atleista 2013 m. gruodį, o 2014 m. sausį sugrąžinta į pareigas. Reaguodamas į įtampą KNAB, Ministras Pirmininkas įsteigė generalinio prokuroro vadovaujamą darbo grupę, kad ši įvertintų KNAB veiklą reglamentuojančių teisės normų veiksmingumą ir parengtų rekomendacijas, kaip pagerinti bendrą KNAB veiksmingumą.

GRECO trečiojo vertinimo etapo ataskaitoje atkreipė dėmesį į keletą klausimų dėl KNAB, kaip institucijos, nepriklausomumo: 1) KNAB tiesiogiai pavaldus Ministrui Pirmininkui; 2) direktorių Vyriausybės teikimu į pareigas skiria ir iš pareigų atleidžia Parlamentas; 3) biudžetą siūlo ir tvirtina Parlamentas, o Parlamento narių veiklą iš esmės KNAB gali tirti. Tam, kad būtų pašalinti šie trūkumai, GRECO rekomendavo imtis priemonių, kurių tikslas – stiprinti KNAB nepriklausomumą, įskaitant jo veiklos išorės priežiūrą, direktoriaus skyrimo į pareigas ir atleidimo tvarką ir biudžeto tvirtinimą³⁹. Vėliau Latvija įsteigė komisiją, sudarytą iš aukšto rango teisėjų ir Vyriausybės pareigūnų, kurių pareiga – pagal iš anksto nustatytus kriterijus įvertinti kandidatus, dalyvaujančius atvirame konkurse į KNAB direktoriaus pareigas. Komisijos pirmininkas gali kviešti į posėdžius ekspertus, taip pat NVO atstovus. Šios priemonės tam tikra prasme padėjo sumažinti riziką, kad skiriant KNAB direktorių bus daroma politinė įtaka.

Vis dėlto, kaip GRECO pažymėjo ketvirtojo vertinimo etapo ataskaitoje, teisėkūros priemonės, įskaitant priemones dėl biudžeto, nebuvo priimtos, o Ministrų kabinetas vis dar turi nuspręsti dėl pasiūlymų, kuriais siekiama persvarstyti Vyriausybės vaidmenį vykdant KNAB priežiūrą⁴⁰.

Papildomą dėmesį reikėtų skirti teismų nepriklausomumui ir veiksmingumui. Venecijos komisija (patariamoji Europos Tarybos institucija konstituciniais klausimais) įspėjo, kad dėl Parlamento turimos galios teisėjų atžvilgiu „laikui bėgant teisėjų skyrimas greičiausiai gali tapti partijų politikos priemone“⁴¹. Nors bendra rizika, kad teismo sprendimams gali būti daroma tiesioginė

37 <http://www.knab.lv/lv/finances/db/>.

38 Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 21. oktobra spriedums.

39 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)13_Second%20Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)13_Second%20Latvia_EN.pdf).

40 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)13_Second%20Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)13_Second%20Latvia_EN.pdf).

41 Nuomonė dėl teisminės valdžios ir atitinkamų Latvijos Konstitucijos pakeitimų įstatymo projekto (CDL).

politinė įtaka, yra santykinai nedidelė, buvo susirūpinta dėl galimo kišimosi darbuotojus skiriant į pareigas. 2009 m. spalio ir 2010 m. gruodžio mėn. Parlamentas be akivaizdžios priežasties atsisakė patvirtinti dviejų nesusijusių kandidatų paskyrimą į Aukščiausiojo teismo teisėjų pareigas. Vienas anksčiau buvo išdavęs įtakingo politiko arešto orderį, o kitas kandidatas – plačiai žinomas baudžiamosios teisės ekspertas, dirbęs nevyriausybinėje ekspertų grupėje. Abu kandidatai formalius reikalavimus atitiko ir buvo praėję ankstesnius atrankos procedūros etapus.

Atsižvelgdama į 2013 m. Europos ekonominės politikos koordinavimo semestrą, Taryba Latvijai rekomendavo užbaigti likusias reformas tam, kad padidėtų teisminių institucijų veiklos veiksmingumas bei kokybė ir sumažėtų neišnagrinėtų bylų skaičius bei bylų nagrinėjimo trukmė⁴². GRECO nustatė galimus trūkumus, kurie gali turėti įtakos teisminių institucijų gebėjimui vykdyti korupcijos prevenciją ir taikyti bausmes: biudžeto nustatymas ir kontrolė, teismų finansavimas ir ištekliai (įskaitant teismų darbuotojų darbo užmokesčio lygį ir pakankamą teisėjų skaičių); politinė įtaka skiriant teisėjus; karjeros teisminė kontrolė; teisėjams iškeltų drausminių bylų veiksmingumas; teisėjų neliečiamumas administracinių teisės pažeidimų atveju; savivaldos vidaus vertybės ir etikos normos bei kontrolė⁴³. Latvija Parlamento turėtų galią perkelti teisėjus dirbti į kitą vietą jau perdavė Teisėjų tarybai. Tačiau, kaip pažymėjo GRECO, siekiant užtikrinti teismų nepriklausomumą, atsakomybė už paskyrimą ir teisėjų karjera (įskaitant grąžinimą į pareigas ir paaukštinimą) turi priklausyti teisminių institucijų kompetencijai⁴⁴.

Anot GRECO, jeigu ir toliau nebus gautas patikinimas dėl tinkamos teisėjų atleidimo procedūros bei aiškių vertinimo kriterijų ir jei Teisėjų kvalifikacijos valdyba⁴⁵ ir vertinimą atliekantys asmenys nebus tinkamai aprūpinti ištekliais, gali kilti pavojus teismų nepriklausomumui, ypač kalbant apie teisėjų kadenciją. Be to, siekdamas skatinti atskaitomybę, GRECO rekomendavo panaikinti teisėjų ir prokurorų administracinį neliečiamumą ir imtis priemonių, siekiant užtikrinti, kad drausminės bylos būtų išnagrinėtos dar iki senaties termino pabaigos. 2013 m. įsigaliojo nauja teisėjų veiklos peržiūros sistema. Teisėjų įgaliojimai gali būti sustabdyti, jeigu jiems iškelta drausminė byla, ir turi būti sustabdyti, jeigu iškelta baudžiamoji byla. 2013 m. liepą Teisingumo ministras, panaikindamas vertinimo komisijos sprendimą, atsisakė patvirtinti antrai kadencijai apygardos teismo pirmininko kandidatūrą.

Siekiant didinti skaidrumą, buvo nustatyta, kad teismo sprendimai privalo būti paskelbti internete⁴⁶. Kiti teigiami pokyčiai, skatinantys teismų nepriklausomumą ir darbo etiką: siekiant palengvinti kolektyvinį problemų sprendimą ir skatinti teisėjų iniciatyvumą, įsteigta Teisėjų taryba, Teisėjų kvalifikacijos valdyba, Teisėjų drausmės valdyba ir Drausmės teismas, neskaitant anksčiau įsteigtos Teisėjų etikos komisijos. Anot GRECO, šioms institucijoms stinga visu etatu dirbančių darbuotojų, o jų nariams sunkiai pavyksta suderinti įprastą kasdienį darbą ir specialias pareigas teisminėse institucijose⁴⁷. 2013 m. birželio mėn. Parlamentas, siekdamas išspręsti bylų nagrinėjimo teismuose vėlavimo problemą, iš dalies pakeitė Teisminės valdžios įstatymą⁴⁸.

Viešieji pirkimai

AD (2002) 26.

42 2013 m. liepos 9 d. Tarybos rekomendacija 2013/C 217/12.

43 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf)

44 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf

45 Teisėjų kvalifikacijos valdyba prižiūri naujų teisėjų kvalifikacijos įgijimo procesą ir vertina jų tinkamumą ir profesinį pasirėngimą. Ji taip pat prižiūri, kaip suteikiami kvalifikacijos lygiai, susieti su darbo užmokesčiu. Į valdybos sudėtį įeina devyni nariai, kuriuos keturių metų kadencijai renka teisėjų konferencija: po tris Aukščiausiojo teismo ir apygardos teismų teisėjus, du apylinkės teismo teisėjai ir vienas žemės kadastro teisėjas. Teisėjų kvalifikacijos valdybos nuomonės gali būti skundžiamos Drausmės teismui. Teisminės valdžios įstatymo 93 straipsnis.

46 *Likumprojekts otrajam lasījumi Grozījumi likumā „Par tiesu varu“* (Nr.223/Lp11)

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/036A899E3C47A43EC2257AEF004FAEB8?OpenDocument>

47 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf

48 *Grozījumi likumā „Par tiesu varu“*. <http://likumi.lv/doc.php?id=258013>

2011 m. viešieji darbai, prekės ir paslaugos sudarė apie 20 proc. Latvijos BVP. *Oficialiajame leidinyje* skelbtų konkursų vertė, išreikšta bendrų išlaidų viešiesiems darbams, prekėms ir paslaugoms procentine dalimi, 2011 m. buvo 87,2 proc. (didžiausia procentinė dalis ES)⁴⁹. Remiantis 2013 m. „Eurobarometro“ verslo tyrimu dėl korupcijos, 66 proc. Latvijos respondentų mano, kad nacionalinėms valdžios institucijoms rengiant viešuosius pirkimus korupcija yra dažna (ES vidurkis – 56 proc.), o 58 proc. mano, kad ji dažnai pasitaiko sudarant sutartis (ES vidurkis – 60 proc.)⁵⁰. Visų pirma Latvijos respondentai tvirtino, kad rengiant viešuosius pirkimus dažnai pasitaikydavo ši praktika: konkurso reikalavimai rengiami konkrečiai įmonei (73 proc.), piktnaudžiaujama derybų procedūra (36 proc.), vertinant pasiūlymus neišvengiama interesų konfliktų (53 proc.), dėl pasiūlymų teikimo slapta susitariama (56 proc.), yra neaiškūs atrankos arba vertinimo kriterijai (55 proc.), piktnaudžiaujama nepaprastą padėtimi, siekiant išvengti konkurso procedūros (45 proc.), konkurso dalyviai įtraukiami į konkurso reikalavimų rengimą (50 proc.) ir sudarius sutartis iš dalies pakeičiamos sutarčių sąlygos (50 proc.). Šie rodikliai, nors tiesiogiai ir nesusiję su korupcija, rodo rizikos veiksnius, kurie didina viešųjų pirkimų procedūrų pažeidžiamumą korupcijos atveju. Be to, Europos Komisija, atlikusi vertinimą pagal Europos semestrą, pastebėjo, kad sudarant viešųjų pirkimų sutartis dėl priežiūros darbų ir kelių bei tiltų statybos pritrūksta konkurencijos⁵¹.

Ypatingų sunkumų kelia viešieji pirkimai statybos sektoriuje. Po KNAB tyrimo savivaldybės ir privačių įmonių vadovai buvo teisiami už kyšininkavimą, susijusį su statybų projektais. Viešųjų pirkimų priežiūros biuras atkreipė dėmesį, kad būta atvejų, kai pirkimų agentūros konkurso dalyviams nesugebėjo pateikti dokumentų, nebuvo nustatyti reikalavimai konkurso dalyviams ir subrangovams arba jie buvo neaiškūs arba buvo nustatyti neproporcingi konkurso dalyvių kvalifikacijos reikalavimai⁵². Tokie pažeidimai nebūtinai reiškia korupciją, tačiau jie tikrai rodo, kad egzistuoja korupcijos rizika. Papildoma rizika kyla dėl to, kad įvairios standartinės prekės ir paslaugos (pvz., interneto paslaugos) perkamos decentralizuotai, nors yra ir centralizuota e. viešųjų pirkimų sistema.

Administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimai jau įsigaliojo: nustatytos administracinės sankcijos už viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimus, viešojo ir privatačio sektorių partnerystę ir koncesijų suteikimą⁵³. Tokiu atveju bus įmanoma taikyti sankcijas tarnautojams už viešųjų pirkimų pažeidimus, kurie nelaikomi nusikalstama veika. Vyriausybė parengė pasiūlymų, kaip pagerinti viešųjų pirkimų sistemą. 2013 m. birželį buvo iš dalies pakeistas Viešųjų pirkimų įstatymas ir jame nustatyta, kad vietos valdžios institucijos privalo naudoti centralizuotą viešųjų pirkimų sistemą, numatytos griežtesnės sankcijos viešųjų pirkimų sutarčių nesilaikantiems tiekėjams ir reikalavimas internete skelbti nedidelės vertės viešųjų pirkimų sutartis⁵⁴. 2013 m. liepą Vyriausybė pakeitė centralizuoto elektroninio pirkimo taisykles, išplėsdama sistemoje užsiregistruoti galinčių pirkėjų ratą⁵⁵. Visi šie pokyčiai reiškia, kad palaipsniui vis labiau pereinama prie centralizuoto pirkimo. Vyriausybė taip pat priėmė naujas taisykles dėl pirkimo procedūrų, taikomų privačių įmonių arba asociacijų, kurioms skirtas ES ar kitas viešasis finansavimas⁵⁶. Naujosiose taisyklėse daugiau dėmesio skirta skaidrumui ir interesų konfliktų

49 http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf.

50 2013 m. greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 374.

51 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/swd2012_latvia_en.pdf, p. 20.

52 *Iepirkumu uzraudzības birojs* (2012) *Pārskats par Iepirkumu uzraudzības biroja darbu 2011.gadā* (Vadības ziņojums), p. 2 ir 3. <http://www.iub.gov.lv/files/upload/VadibasZinojums2011gadu.pdf>.

53 *Likumprojekts Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā*. <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/04FE04808DD722B9C2257A87003B67A2?OpenDocument>.

54 *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*. Priimta 2013 m. birželio 20 d. <http://likumi.lv/doc.php?id=258040>.

55 *Grozījumi Ministru kabineta 2010.gada 28.decembra noteikumos Nr.1241 „Centralizēto elektronisko iepirkumu noteikumi“*. Priimta 2013 m. liepos 30 d. <http://likumi.lv/doc.php?id=258671>.

56 2013 m. birželio 4 d. MK noteikumi Nr. 299 „Noteikumi par iepirkuma procedūru un tās piemērošanas kārtību pasūtītāja finansētiem projektiem“. <http://likumi.lv/doc.php?id=257257>

prevencijai⁵⁷.

2013 m. liepą priimtu Statybos įstatymu patvirtintas naujas statybos įmonių registras, ir įmonės dabar privalo gauti specialius klasifikacijos dokumentus, kad įgytų teisę dalyvauti viešųjų pirkimų konkursuose. Atskiros pirkimų agentūros įmonių jau neprivalo vertinti⁵⁸.

Renkamų pareigūnų atskaitomybė ir sąžiningumas

Tinkamais renkamų pareigūnų atskaitomybės ir sąžiningumo standartais, kurie yra ypač svarbūs aukšto lygio prevencijai užtikrinti, kitiems pareigūnams nustatomas sektinas pavyzdys. Buvo susirūpinta atskirų Parlamento narių sąžiningumu. Pavyzdžiui, Parlamento nariai tariamai įdarbindavo vienas kito giminaičius, taip apeidami draudimą įdarbinti artimuosius⁵⁹. 2011 m. gegužę Prezidentas Parlamentą paleido, paminėdamas keletą tokių atvejų ir tai, kad Parlamentas atsisakė atimti neliečiamumą iš parlamentaro, kurio veiklą tyrė KNAB, ir taip sutrukdė atlikti kratą jo patalpose. Prezidentas taip pat išreiškė susirūpinimą oligarchų politine įtaka⁶⁰. 2011 m. liepą buvo surengtas referendumas ir jame buvo pritarta Parlamento paleidimui, o 2011 m. rugsėjį įvyko pirmalaikiai rinkimai. Naujai išrinktas Parlamentas skyrė daugiau dėmesio kovos su korupcija klausimams.

2012 m. Parlamentas iš dalies pakeitė darbo tvarkos taisykles, nustatydamas, kad dėl teisėjų, generalinio prokuroro, KNAB direktoriaus ir kitų pareigūnų paskyrimo balsuojama atvirai. Tai žingsnis į priekį, palyginti su ankstesniu slaptu balsavimu, kai buvo priimta prieštaringų sprendimų dėl paskyrimų ir atleidimų vykdant kovos su korupcija politiką. Tęsdamas šią veiklą, 2013 m. rugsėjį Parlamentas iš dalies pakeitė Konstituciją ir nustatė atvirą balsavimą skiriant Konstitucinio teismo teisėjus⁶¹. Jis taip pat priėmė pakeitimus, kuriais aiškiau apibrėžiamas Konstitucinio Teismo teisėjų ir prokurorų, kurių įgaliojimai sustabdomi dėl baudžiamosios ar drausminės bylos, statusą⁶².

Be Interesų konfliktų prevencijos įstatymo⁶³ Parlamento nariams taip pat taikomas Parlamento etikos kodeksas.⁶⁴ Kodekse pateiktos nuostatos dėl faktinių ir tariamų interesų konfliktų, bandymų neteisėtais būdais paveikti valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų sprendimus ir konfidencialios informacijos naudojimo privatiems tikslams. Mandatų, etikos ir prašymų komitetas prižiūri, kaip įgyvendinamas kodeksas, ir gali duoti žodinius ar raštiškus įspėjimus⁶⁵. 2006 m. priimto kodekso poveikis ribotas, ir tik keliems Parlamento nariams skirtos sankcijos už korupcinio pobūdžio pažeidimus. GRECO nuomone, poveikis ribotas dėl to, kad kodekso nuostatos yra abstrakčios ir nebeaktualios, o komitetui trūksta iniciatyvumo ir jis imasi veiksmų tik gavęs Parlamento nario skundą⁶⁶. GRECO rekomendavo peržiūrėti Etikos kodeksą ir jį papildyti nuostatomis dėl praktinių būdų, kaip svarstyti ir spręsti etikos klausimus, teikiant

57 Lapiņš, A. (2013) *Jauna kārtība patērētāju finansētiem iepirkumiem. Iepirkumi*, liepos 2 d. <http://zurnalsiepirkumi.lv/jauna-kartiba-pasutitaju-finansetiem-iepirkumiem/>

58 *Ekonomikas Ministrija* (2013) D.Pavļuts. *Jaunais Būvniecības likums dos pozitīvu stimulu visai ekonomikai*. <http://www.em.gov.lv/em/2nd/?id=33374&cat=621>.

59 GRECO (2012 m.). *Fourth Evaluation Round. Evaluation Report Latvia*. Strasbūras, p. 13 ir 14. [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf)

60 Prezidento Valdžio Zatlerio kreipimasis į Latvijos tautą. 2011 m. gegužės 28 d. http://www.president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=17537.

61 *Grozījums Latvijas Republikas Satversmē*. <http://likumi.lv/doc.php?id=260656>

62 *Grozījumi Satversmes tiesas likumā*. <http://likumi.lv/doc.php?id=259938> Grozījumi Prokuratūras likumā. <http://likumi.lv/doc.php?id=259941>

63 *Likums par interešu konflikta novēršanu Valsts amatpersonu darbībā* (Įstatymas dėl pareigas atliekančių valstybės tarnautojų interesų konfliktų prevencijos): <http://www.hkumi.lv/doc.php?id=61913>

64 *Saeimas kārtības rullis (Seimo darbo tvarkos taisyklės)*. Priimta 1994 m. liepos 28 d., su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2012 m. sausio 19 d. 179 skirsnis, priedas. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

65 *Saeimas kārtības rullis (Seimo darbo tvarkos taisyklės)*. Priimta 1994 m. liepos 28 d., su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2012 m. sausio 19 d. 179 skirsnio 1 dalies 3 punktas ir 7 dalis. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57517>.

66 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

konfidencialias konsultacijas, institucines gaires ir rengiant mokymus⁶⁷. Be to, GRECO rekomendavo nustatyti tvarką, kurią taikant prieš Parlamento svarstymus būtų galima išklaudyti žodinius *ad hoc* pareiškimus, kuriuos būtų galima vėliau viešai paskelbti, siekiant užtikrinti, kad galimi interesų konfliktai būtų tinkamai užfiksuoti ir paskelbti. Daugelis komiteto sprendimų nėra išsamiai pagrįsti, todėl juos priėmus Parlamento nariams ir visuomenei ir toliau neaišku, kaip etikos principai taikomi praktikoje⁶⁸.

Parlamento nariams netaikomos įvairios Interesų konfliktų įstatymo nuostatos dėl korupcijos prevencijos, įskaitant pranešimo apie interesų konfliktus tvarką. KNAB galima pranešti apie kitus Parlamento narius, tačiau ne apie save. GRECO pažymėjo, kad pasitikėjimas sveika atskirų Parlamento narių nuovoka, kaip turi būti sprendžiami tokie klausimai, klaidina visuomenę. Be to, GRECO paragino KNAB ir toliau stengtis informuoti Parlamento narius, kokių veiksmų reikia imtis esant interesų konfliktui, tačiau pažymėjo, kad šiuo klausimu didesnę atsakomybę turi prisiimti Parlamentas. Patikimesnė parlamentinės etikos užtikrinimo sistema padėtų sustiprinti visuomenės pasitikėjimą⁶⁹.

Priimtos Parlamento narių neliečiamumą reglamentuojančios nuostatos dar nė karto nebuvo persvarstytos. GRECO rekomendavo panaikinti administracinį neliečiamumą, nes juo piktnaudžiaujama ir susidaro įspūdis, kad Parlamento nariams įstatymas negalioja⁷⁰. Vis dėlto, neseniai pabandžius panaikinti administracinį neliečiamumą, nepavyko užsitikrinti Konstitucijai iš dalies pakeisti būtinos 2/3 balsų daugumos.

Kad išrinktų pareigūnų atskaitomybė būtų veiksminga, o atitinkamų sankcijų poveikis būtų atgrasantis, bylos turi būti išnagrinėtos laiku. Galutinis nuosprendis didelio atgarsio byloje dėl per didelio vienos svarbiausių politinių partijų išlaidavimo per 2006 m. rinkimų kampaniją buvo priimtas 2011 m., t. y. praėjus dvejiems kitiems rinkimams ir šiai partijai nutraukus veiklą. Pavėluota tiek, kad buvo neįmanoma įvykdyti teismo sprendimą, kuriuo partijai skirta bauda už išlaidavimą ir neteisėtą aukų priėmimą.

Valstybės įmonės

Susidaro įspūdis, kad priežiūros ir vadovaujamosios pareigos perskirstomos atsižvelgiant į pokyčius valdančiojoje koalicijoje, nepaisant susijusios interesų konfliktų ir korupcijos rizikos. Šis įspūdis išsisklaidytų, jeigu būtų padidinta valstybės įmonių atskaitomybė visuomenei⁷¹. Teigiama yra tai, kad, 2012 ir 2013 m. privatizavimo agentūrai surengus kandidatų į keturių svarbių valstybės bendrai valdomų bendrovių priežiūros valdybų narius atranką, buvo vertinama pagal nuopelnus⁷². Valstybės įmonių valdybų nariams taikomos tokios pačios taisyklės dėl pareigų nesuderinamumo ir turto deklaravimo kaip ir valstybės tarnautojams⁷³. Valstybės įmonės turi atskleisti kriterijus, pagal kuriuos jos nustato užmokestį tarnautojams ir darbuotojams⁷⁴. Įstatymu taip pat suteikta galimybė visuomenei susipažinti su informacija apie valstybės įmonių

67 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

68 Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija (2010–2013) *Par Saeimas deputātu ētikas kodeksa pārkāpumiem Saeima*. <http://mandati.saeima.lv/lemuma-projekti/par-saeimas-deputtu-tikas-kodeksa-prkpumiem>.

69 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)3_Latvia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)3_Latvia_EN.pdf).

70 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4%282012%293_Latvia_EN.pdf.

71 Kalniņš, V. ir Litvins, G. (2011). *Augošas vērtības meklējums. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības: rīcībpolitikas un prakses izvērtējums Sabiedriskās politikas centrs Providus*, p. 54–64.

72 Spridzāns, A. (2013). *Padomes locekļu atlases prakse 2012/2013 VAS „Privatizācijas aģentūra”*. <http://delna.lv/business-integrity-conference/conference-materials/>.

73 *Kaip apibrēžta Interesų konfliktų prevencijos įstatyme*.

74 *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums* (Įstatymas dėl valstybės ir vietos savivaldos įmonių pareigūnų ir darbuotojų darbo atlyginimo). 2 skirsnis.

aukas⁷⁵. Nors Valstybės audito tarnyba turi įgaliojimus tikrinti valstybės įmones, pažymėtina, kad nėra nepriklausomų valdybos narių ar nepriklausomų audito komitetų, kuriems vidaus auditoriai galėtų pateikti savo ataskaitas⁷⁶. Be to, sąlygos, kuriomis kontroliuojančiosios valstybės įmonės perka paslaugas iš patronuojamųjų įmonių, nėra visiškai skaidrios. Vyriausybė planuoja įsteigti iš dalies centralizuotos nuosavybės agentūrą, kuri būtų atskaitinga Ministrui Pirmininkui⁷⁷. 2013 m. gegužę Parlamentui pateikti pakeitimų projektai, kuriais siekiama pagerinti valstybės įmonių valdymą, užtikrinti, kad vadovai kuo dažniau būtų skiriami remiantis profesiniais kriterijais, ir sumažinti įmonių politizavimo galimybes⁷⁸. Į šiuos tebesvarstomus planus taip pat įtrauktas siūlymas atkurti didesnių įmonių priežiūros valdybas, kurios 2009 m. buvo panaikintos visose išimtinai valstybei priklausiusiose įmonėse.

3. TOLESNI VEIKSMAI

Sukūrusi paieškos funkciją turinčią aukų politinėms partijoms duomenų bazę ir informacijos apie KNAB tyrimus registravimo priemonę, Latvija padarė pažangą vykdydama korupcijos prevenciją ir su ja kovodama. Be to, palaipsniui rengiami ir tobulinami kovos su korupcija įstatymai, tačiau praktiškai jie įgyvendinami nevienodai. Įdėjus daugiau pastangų būtų galima išspręsti korupcijos rizikos vykdant viešuosius pirkimus problemą ir padidinti renkamų pareigūnų atskaitomybę bei skaidrumą valstybės įmonėse.

Daugiau dėmesio reikia skirti šiems dalykams:

- **KNAB** pasiekimų įtvirtinimui, sustiprinant jo nepriklausomumą ir apsaugant jį nuo galimos politinės įtakos, visų pirma stengiantis paveikti priežiūros ir biudžeto procedūras;
- didesnės konkurencijos sudarant **viešųjų pirkimo sutartis** skatinimui ir aktyvesniam centralizuotos e. viešojo pirkimo sistemos naudojimui; tolesniam KNAB pastangų didinimui, siekiant nustatyti su viešaisiais pirkimais susijusias korupcijos atvejus; **valstybės įmonių** skaidrumo didinimui ir kandidatų į priežiūros ir vadovaujamąsias pareigas einančių pareigūnų postus profesinių atrankos kriterijų nustatymui;
- **teisminės valdžios gebėjimo nagrinėti korupcijos bylas** vadovaujantis nepriklausomumo principu gerinimui, stiprinant pagal savivaldos principą veikiančių teisminių institucijų funkcijas, susijusias su paskyrimais ir karjera, imantis papildomų priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti tinkamą drausminių bylų nagrinėjimą, ir apribojant Parlamento galią, paliekant jam teisę tvirtinti į teisėjų pareigas skiriamus asmenis;
- **Parlamento etikos kodekso** peržiūrai ir griežtesniam taikymui, pateikiant praktines interesų konfliktų gaires, reikalaujant prieš Parlamento svarstymus pateikti žodinius *ad hoc* pareiškimus ir panaikinant Parlamento narių administracinį neliečiamumą.

75 *Likums „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu“* (Istatymas dėl valstybės ir vietos savivaldos finansinių išteklių ir nuosavybės eikvojimo prevencijos). 14 skirsnis. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=36190>

76 Baltijos bendrovių valdymo institutas (2012 m.) „*Governance of State-Owned Enterprises in the Baltic States*“ (Valstybės įmonių valdymas Baltijos šalyse), p. 49. <http://corporategovernance.lt/uploads/docs/Governance%20of%20State-owned%20Enterprises%20in%20the%20Baltic%20States.pdf>

77 *Ministru kabinets* (2012) *Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepcija*. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3990>

78 *Ministru kabinets* (2013) *Sēdes protokols Nr. 32*, 28. maijs. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2013-05-28>.